

יונתן אמיר עורך שיחה עם נעמי טנהאוזר

יונתן אמיר

"אני אשה במאה העשרים וזה נחשב מעשה פמיניסטי"

על חברה ואמנות, עיוורון ונשיות – הציירת נעמי טנהאוזר-קידר עורכת סיכום ביניים

נעמי טנהאוזר-קידר. שמן על בד

"מעניין איך מסע שיוצא מתחנה שאינה נמצאת בהתחלה, ומסתיים בתחנה שאינה הסוף, יוצר בכל זאת משהו שלם" אומרת הציירת נעמי טנהאוזר-קידר כשהיא מתארת את הפרויקט "שיבולת" – גוף עבודות שיצרה בשנים האחרונות, והוצג לאחרונה במשכן לאמנות ישראלית בעין-חרוד, ולאחר מכן בגלריה ארט-ספייס בירושלים. התערוכה, שכללה סדרת ציורי שמן המתארים שדות חיטה וילדות חרדיות וערביות, מלווה בקטלוג המהווה מעין סיכום ביניים, שנערך לאחר עשרים שנות עבודה.

"הבחירה בשיבולים התחילה בדימוי שנקלט לי בראש", מספרת טנהאוזר-קידר. "תפסתי את זה בתור איקונה, בלי לדעת למה בדיוק. משהו בצהוב של השדה והכחול של השמיים התחבר לי בראש, ורק מאוחר יותר הדימויים התחילו להתפרק ולקבל תובנות על שאלות כמו למה אני עובדת על דברים, מה יש בתוכם וממה הם מורכבים. הדימויים שעליהם אני עובדת הם כמו חומר נפץ טעון שמתבטא, בין השאר, בהתעקשות שלי לצייר על כל דיוקן של ילדה חרדית גם ילדה פלסטינית – לשמור על סימטריה בין העמים. הסימטריה הזו נולדה מתחושה שכך צריך להיות, אך בדיעבד, גם מתוך קשר אוטוביוגרפי. בסופו של דבר הבנתי שזה נובע מכך שבאיזשהו מקום אני מציירת את עצמי, כי גם אני בעצם מורכבת משני עמים.

העם היהודי מקבל ייצוג חרדי דווקא .

כן, אבל זה גם ייצוג נשי. אני חושבת שאני בוחרת ייצוג פריפריאלי, לא מרכזי, אוטוסיידרי. בנוסף לכך יש משהו בסגירות ובכיסוי של הילדות, שהופך אותן לסמל ולא לעצמן. הבגד הופך למייצג של מצב נפשי ורגשי, וזה קשור בעובדה שלעיתים גורל נשי הוא הרבה יותר חזק מאשר שייכות לעם זה או אחר. הרבה אנשים רואים את התערוכה ואומרים כמה הילדות דומות, כמה הן אינן שייכות דווקא לעם. יש גם מימד נוסף לעבודה: אני לא באה מחברה חקלאית, וגם לילדות שאני מצלמת אין מושג בנושא. הן חוגגות את שבועות ואת פסח, אבל עולם החקלאות רחוק מהן, ולכן יש פה גם דיבור על הוויה פוסט-מודרנית ופוסט-ציונית באופן כללי.

כשמסתכלים על כלל העבודות, עולה מהן תחושה של התכנסות .

בהתחלה, בגלל עוצמת השדות, בכלל לא ראיתי את השיבולים עצמן. רק כעבור זמן התחלתי להבחין בהן, ועברתי מהאנונימיות של השדה הגדול אל הפרט. זו התכנסות שמתרחשת גם כשאני יוצאת לצלם את הילדות. בקבוצות גדולות כולן נראות אנונימיות, אותו הדבר, וגם לובשות את אותה התלבושת. ובכל זאת, כשאתה מתבונן אתה מגלה שלכל אחת יש אופי משלה. כך גם בין השיבולים – אחת נופלת בצורה זו ואחרת בצורה שונה, וזה יוצר סיפור שנוגע לשאלה מה הופך כל אחת לייחודית מבחינת צורנית, צבעונית, מה הופך שיבולת לשיבולת.

סדרת הציורים 'ספירת העומר' נעשתה בחוץ, מול הנוף. זאת אחרי שנים של עבודה מצילומים. מה גרם לך לצאת לצייר שדות במבט ראשון?

מה שמעניין זה חווית ההשתנות. לצייר שדה זה לא כמו לצייר בניין. אתה יוצא לצייר בלי לדעת אם יהיה קציר או לא, אם הוא יצהיב לגמרי בגלל חמסין. ביציאה לשטח יש גם מתח שנובע מכך שאתה לא יודע מה תעשה ומה יהיו התוצאות. זה מאד שונה מדרך העבודה הרגילה שלי. אחד הדברים שאומרים על עבודות שאני עושה בסטודיו, זה שאני לא משאירה בציור אף חלק לא מטופל. זה נכון, אני לא יכולה להוציא משהו שאני לא מרגישה שלמה איתו עד הסוף. בשטח, לעומת זאת, אני צריכה לפתור דברים על המקום, ולא תמיד קל לי עם זה. זו התרגשות חדשה בשבילי – לקחת את עצמי לקצה מקצועי ורגשי, שקשור גם בתהליכים שאני עוברת בחיים. בסופו של דבר, הבחירות הכמעט מקריות שאני עושה נכנסות לשפה הציורית שלי. משהו מהאינטואיטיבי נכנס גם לעבודות הסטודיו.

ציור של שדה שמשנתה לאורך זמן הוא ציור של תהליך. האם המעקב אחרי השתנות דברים הוא מה שמושך אותך?

זה בהחלט מעניין אותי. הנה, הנושא הבא שלי הוא דיוקנאות שלי, בגילי – גיל שיש בו תהליכים. זה שוב קשור בנשיות. בינתיים התחלתי גם לרשום תמונות מחזור שלי מבית ספר יסודי, וגם זה עוסק באותו עניין.

יוצאת מעולם של דימוי

בשנת 1983, כשהייתה בחורה בת 26, התייצבה טנהאוזר-קידר לפני חלון ראווה במרכז ירושלים והחזיקה שלט שעליו נכתב "חלון זה משפיל כל אשה ומעודד אלימות כלפי נשים. אל תקנו בחנות זו עד שמוצג זה יורד". ההפגנה הקטנה, שנועדה, כאמור, למחות כנגד הצגה משפילה של גוף האישה בחלון הראווה, הסתיימה במעצר. צלם המקומון "כל העיר" שנכח במקום הנציח את האירוע, בצילום מצהיב ששמור עד היום באלבום. את נקודת המבט שהביעה טנהאוזר-קידר בהפגנה, היא מבקשת להכניס גם לעבודותיה, שמתארות על ידיה לא פעם כיצירות העוסקות בתכנים פמיניסטיים.

דיבור על נושא ועל תוכן של ציור דומה לטענה כי הציור הוא פועל יוצא של עמדה מילולית, ולא של שפה חזותית.

אני יוצאת מעולם של דימוי, עולם פיקטוריאלי. נכון שבעצם הבחירה בדימוי ספציפי כמו ילדות יש סוג

של מטען, אבל אחר כך אני מטפלת בזה באמצעים של צבע וצורה. אז בשורה התחתונה אני ציירת – אבל ציירת שבוחרת לצייר ילדות או נשים דרך פילטר של אישה שחיה במאה ה-21 – וזה מעשה שנחשב פמיניסטי. יש לי בעיה עם אמנות ששמה את הטכניקה בראש מעייניה, ובגלל מגבלות הטכניקה מוגבלת גם בטווח העיסוק שלה בנושאים שונים. לעיתים אני מרגישה שאמנות כזו מתעלמת מהקונטקסט.

האם כשואמרים "נושא" לא הופכים את הציור לסיסמא חזותית?

לדעתי לא, כי אני חושבת שבציור יש איזון שונה. בסופו של דבר התוכן שעולה מהציור הוא אותו התוכן, למרות שזה לא משהו שיוצא מהראש באופן מילולי, וזה מפתיע. צריך לזכור שאני לא באה משום אסכולה אמנותית. לא למדתי אמנות, והתחלתי לצייר רק אחרי הלימודים, באמריקה, בסביבה של אמנות פיגורטיבית שאפשרה לי ליצור אמנות שגם מספרת סיפורים. מהבחינה הזו אני רואה את עצמי כאדם פשוט – אדם שרוצה לספר סיפור.

צבעוניות מקומית – תכנים גלובליים

אני עובדת באנטיזה לדלות האמצעים, ולא אוהבת את החרדה שאני שומעת לא מעט ממה שמכונה *Over worked* אישית, אני מעדיפה את האובר על פני הסכנות שב *Under worked*-לפעמים יש לי תחושה שבאמנות,

ואולי גם בהווה הישראלית, יש מידה של עיוורון ואי לקיחת אחריות. אני מרגישה שהציור הלא מטופל עשוי לאפשר פרצה – מקום בו אפשר להסתיר מחשבות או מעשים לא מוסריים, שמבצבצים מן המקומות שלא בדיוק מובן מה הם מנסים לומר. הציור שלי נעשה מתוך ניסיון ליצור שקיפות, בהירות. אני חוששת מהמקומות האפלים והמרומזים, ונדמה לי שיש בכך קורלציה עם נקודת מבט פמיניסטית אידיאולוגית שאינה מוכנה לקבל דברים מבלי לשאול שאלות.

למה את מתכוונת כשאת אומרת לא מוסרי?

ציור יכול להיות לא מוסרי כשאתה מצייר משהו בלי להיות מסוגל להצדיק אותו ולעמוד מאחורי התוכן שלו. זו מטאפורה לדברים לא בריאים שקורים בחיים – דברים שלא מדברים עליהם ולא מטפלים בהם, ויוצרים עיוורון שמונע התקדמות.

ובעינייך הצמצום, שרבים רואים בו דווקא סימן לתמצות וזיכוכ, מכסה, בשעה שהטיפול העודף – *Over work*, מגלה?

אני חושבת שאני מדברת על הדרך ולא רק על התוצר הסופי. גם העבודות שלי הופכות במשך הזמן למצומצמות ומופשטות יותר, ולכן אולי אין תוקף לאמירה שההפחתה בהכרח מכסה ומערפלת. הבעיה שלי נוצרת כשהפחד מפני עיבוד יתר הופך לברירת מחדל. בעבודה שלי אני מתעסקת, למשל, בשאלה של מוסריות הצורה. האם צורה מסוימת היא מוסרית, או שהיא משהו רומנטי וסחוף שלא מחובר לארץ, לכאן ולעכשיו. בדיוקנאות למשל, כל צורה שמרכיבה את הפנים משתדלת להיות צורה שאני שלמה איתה

– צורה עם תוקף. מהבחינה הזו אני מנסה להכניס לציור בריאות ואחיזה במציאות, לא להיסחף. חוץ מזה, גם באופן כללי אני מעדיפה להסתכן בעיבוד יתר של דברים, מאשר להשאיר אותם לא מטופלים.

פלטת הצבעים שלך מזכירה מסך חלבי שמכסה את הציור. איך מגיעים לצבעוניות כזו?

לאט, בהדרגה. מבקרת האמנות ציפי לוריא אמרה שזה חוזר למכת האור שתקפה אמנים אירופאים שבאו לארץ. אני מניחה שיש בזה משהו, אבל מרגישה שהעיקר הוא איזו תחושה נפשית של אדם מוכה בסנוורים מן ההווה המקומית רבת העוצמה. יש גם שאלה של נראות: האם אני רואה, האם רואים אותי או את הילדות שאותן אני מציירת.

מכת אור דווקא מדגישה קונטרסטים. הכהה משחיר, הבהיר מלבין וגווני הביניים נעלמים. אצלך זה הפוך.

אני מרגישה מסנוורת, וזה אתגר מאד גדול להתמודד עם מסך כזה שמכסה את הציור. יש תחושה של קוצר יד וסוג של מחסום שקיים ביני ובין החברה, וגם ביני לבין עצמי. המחסום הזה מעיב גם חופשיות הקו, על הספונטניות. ה-over work-הגרפי הזה הוא גם סוג של נכות, ואני לא מתביישת להגיד שיש אנשים קלילים וזורמים יותר ממני.

עיוורון נתפס כשחור, ואילו אצלך הוא לבן, כמו בספר "על העיוורון", של ז'וז'ה סראמאגו.

שחור הוא לא החוויה שלי. זה לא עיוורון מוחלט, אלא ראות מבעד לערפל. אני חושבת שהמחסום הזה חשוב, זה גם מסך וגם הקפאה. במשטחים הללו שיוצרים את דימויי הילדות יש משהו חי ובאותו זמן קפוא ומרוחק.

היית מגדירה את הציור שלך כציור נשי?

אני לא יודעת מה זה ציור נשי, אבל נקודת המבט שלי היא נקודת מבט של אשה בתקופה מסוימת ובמקום מסוים. אני מרגישה שיש המון דברים שצריכים עוד להיפתח, סיפורים שצריך עוד לספר, חוויות מהותיות של "להיות בצד הזה של המתרס", שאולי בגללם או בגלל חסרונם אני עדיין מתמודדת עם מצבים שאליהם אני מגיעה. אני רואה חברות שלי, ומופתעת לא פעם מן הפינות האפלות בחייהן. אנחנו עדיין משאירות אזורים לא מטופלים – חלל ריק שמתמלא בתכנים שעלולים לסתור את האינטרסים הבסיסיים שלנו. מהבחינה הזו הציור שלי אינו מחאה כי אם ניסיון לחפש דרך, ובדרך יוצאים כל מיני דברים, ביניהם תכנים שהם ללא ספק נשיים.

הראיון פורסם באתר "חוסר סדר מאורגן" של יונתן אמיר, אפריל 2006